

LBRIS

We know

books

WILLIAM C. MILLS

Biserică, lume și Împărăție
Temelia euharistică a teologiei
pastorale a lui Alexander Schmemmann

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte Andrei,
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Traducere din limba engleză de Vasilica Eugenia Cristea



Editura Renașterea
2025

Cuprins

Prefață	5
---------	---

Partea I

Fundamentele teologiei pastorale

Capitolul 1

Teologia pastorală astăzi: Oamenii și practica	19
--	----

Capitolul 2

Spre o reînnoire pastorală: Alexander Schmemmann	47
--	----

Capitolul 3

Alexander Schmemmann și liturghia pastorală	81
---	----

Partea II

Botezul și hirotonirea: porți de acces spre teologia pastorală

Capitolul 4

Fundamentele teologice ale botezului	109
--------------------------------------	-----

Capitolul 5

Ritualul Botezului ca intrare în preoția împărătească	121
---	-----

Capitolul 6

Hirotonia și clericalismul 147

Capitolul 7

Ritualul liturgic al hirotonirii 167

Partea III**Euharistia ca împlinire a teologiei pastorale****Capitolul 8**

Fundamentele teologice ale Euharistiei 183

Capitolul 9

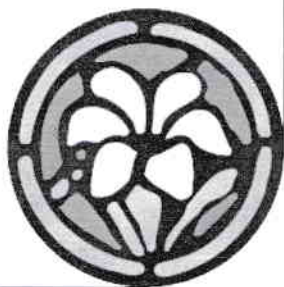
Euharistia în Biserica Răsăriteană 201

Concluzie 219

Index 227

Partea I

Fundamentele teologiei pastorale



Teologia pastorală astăzi: Oamenii și practica

Înainte de a iniția discuția despre gândirea lui Alexander Schmemmann cu privire la teologia pastorală, este important să înțelegem backgroundul său și contextul teologic. O scurtă trecere în revistă a marilor probleme și preocupări în domeniul teologiei pastorale este importantă pentru a înțelege contribuția unică a lui Schmemmann la această sferă a teologiei. În primul rând, vom trece în revistă mai multe ramuri problematice ale teologiei pastorale sau diviziuni majore teologice; apoi vom explora modul în care Schmemmann tratează aceste probleme observând practicile sacramentale ale Bisericii.

De-a lungul secolului al XX-lea, cercetători și teologi au dezbătut natura și scopul teologiei pastorale. În multe privințe, domeniul teologiei pastorale și al slujirii au suferit ceea ce unii consideră a fi o criză identitară. În unele seminarii și facultăți de teologie, teologia pastorală a fost redusă la preocupările

practice sau cotidiene ale vieții parohiale precum administrația parohiei, colectarea de fonduri, consiliere, care au înlocuit într-o oarecare măsură cursurile teologice mai tradiționale, precum Scriptura, liturghia, istoria Bisericii și omiletica: arii de studiu care erau, odinioară, podoabele teologiei. Este un fapt regretabil, de vreme ce aceste seminarii formează preoți care vor fi capabili să adune fonduri pentru construirea unei noi biserici, dar le va fi dificil să vorbească despre subiecte teologice precum hristologia, istoria Bisericii sau ecumenismul¹.

Mai mult, unele universități teologice pretind de la preoții lor abilități care să facă față nevoilor mereu schimbătoare ale culturii și societății moderne. Parohii trebuie să fie evangheliști și misionari, să se îngrijească de săraci și nevoiași, dar în același timp să fie și administratorii parohiei lor. Parohii sunt permanent solicitați să se concentreze doar pe administrația parohială pentru a ține pasul cu preocupările tehnologice și culturale în schimbare, în loc să se concentreze pe chemarea lor de a fi păstori Bisericii lui Hristos, așa cum a observat teologul pastoral Marva J. Dawn: „Parohii sunt împovărați cu atât de multe *administrivia*, încât nu au timp să se concentreze pe rugăciune

¹ Această stare de lucruri nu este generală în multe seminarii ortodoxe sau romano-catolice. Cu toate acestea, dacă am citi cursurile și programele de studiu din unele seminarii non-catolice, am vedea multe cursuri de vorbire în public și de strângere de fonduri și puține cursuri de ceea ce poate fi considerat teologie clasică sau tradițională.

și pe slujirea Cuvântului, precum se spune în *Fapte* 6, 4. (Această schimbare se observă din faptul că locul lor de muncă se numește *the office* [birou] în loc de *the study* [cabinet de lucru])².

Dawn nu este singura care cercetează curricula contemporane ale seminariilor. Și alții au observat că necesitățile mereu în schimbare ale vieții parohiale actuale – precum căsătoriile inter-confesionale, forme noi de cult și programe de sensibilizare socială – au obligat facultățile de teologie să-i învețe pe studenți activități pragmatice și practice, în locul competențelor în textele clasice ale teologiei³. Această concentrare pe activitatea administrativă poate, deseori, eclipsa slujirea pastorală. Deseori slujirea pastorală este redusă mai degrabă la asistență punctuală și la triaj pastoral, decât să încurajeze sau să inspire credința oamenilor sau să-i aducă în contact cu Dumnezeu cel viu:

„Scopul principal al slujirii pastorale orientate spre sfera psihologică constă în eliberarea persoanelor de anxietățile lor și aducerea lor la o stare echilibrată emoțional. De vreme ce acest lucru nu presupune ca toți membrii Bisericii să sporească în credință și dragoste, nu se acordă atenție îndrumării tuturor membrilor Bisericii spre deplinătatea vieții creștine, ci doar aceloră dintre

² MARVA J. DAWN, *Reaching Out Without Dumbing Down: A Theology of Worship for This Urgent Time*, Grand Rapids, Eerdmans, 1995, p. 44.

³ HENRI NOUWEN, *Creative Ministry*, New York, Doubleday, 1971, p. III.

aceștia care se află în situații de criză. Prin urmare, slujirea pastorală devine o «asistență orientată spre situațiile de criză». Nu presupune, de exemplu, să-i învețe pe creștini cum să se roage sau cum să facă față unui moment dificil în viața emoțională. Tinde să fie o slujire pastorală «în funcție de situație», care răspunde la o anumită situație, care se inspiră numai din situația dată, nu și din Cuvântul lui Dumnezeu. Este o atitudine mai degrabă antropocentrică, decât teocentrică. În acest punct, putem observa influența secularismului asupra mișcării și asupra întregii vieți a Bisericii”⁴.

Remarcile lui George Kapsanis asupra slujirii pastorale au fost făcute ca răspuns la rolul tot mai mare pe care îl are *Clinical Pastoral Education* (CPE) [Educația pastorală clinică], a cărei origine se regăsește în lucrările și cercetările lui Anton Boisen și Seward Hiltner⁵. Atât Boisen, cât și Hiltner evidențiază modelul clinic al slujirii pastorale, un model antropocentric care se concentrează pe situații specifice umane, care îl consideră pe enoriaș ca pe un document uman viu, în loc să se concentreze pe relația omului cu Dumnezeu, un

⁴GEORGE KAPSANIS, „Pastoral Care in American Practice,” în *St. Vladimir’s Theological Quarterly*, 11, 1967, pp. 207-211.

⁵Vezi SEWARD HILTNER, *Ferment in the Ministry*, Nashville, Abingdon, 1969; HILTNER, *Pastoral Counseling*, Nashville, Abingdon, 1949; și HILTNER, *Preface to Pastoral Theology*, Nashville, Abingdon, 1958. A se vedea și DONALD CAPPS, *Life Cycle: Theory and Pastoral Care*, Philadelphia, Fortress, 1983.

model teocentric. Programele CPE au multe beneficii minunate, căci îi învață pe studenți să își cultive abilitățile de ascultare și le oferă o instruire extinsă în compasiune și asistență într-un mediu sigur. Totuși, aceste abilități pastorale nu pot înlocui viața Bisericii, care este liturghia și rugăciunea.

Mișcarea CPE are și critici. Mulți s-au întrebat de ce terapeuti bine educați din punct de vedere profesional și științific ar amesteca credința creștină cu știința⁶. Totuși, critica lui Kapsanis este demnă de luat în considerare, de vreme ce chiar în 1967 a evidențiat o provocare profetică: „Slujirea pastorală este la un moment crucial al dezvoltării sale, fiindcă se află în fața unei dileme: Se va reduce ea însăși la o disciplină umanistă sau va descoperi noi posibilități și noi metode în cadrul credinței și teologiei Bisericii?”⁷

⁶ Această profesionalizare a preoților a dat naștere unor organizații profesionale preoțești, precum Academy of Parish Clergy [Academia clerului parohial].

⁷ GEORGE KAPSANIS, „Pastoral Care in American Practice,” în *St. Vladimir's Theological Quarterly* 11, 1967, p. 210. Una dintre problemele pe care Kapsanis și Schmemmann le aveau cu privire la slujirea pastorală a fost faptul că, în primele etape ale mișcării CPE, s-a pus un accent mai mare pe rolul de consiliere al noilor preoți. Schmemmann face câteva remarci emoționante despre consilierea pastorală în general în *The Journals of Father Alexander Schmemmann, 1973-1983*, Crestwood, St. Vladimir Seminary Press, 2000, pp. 14, 15, 106, 182, 332.

Astăzi, tendința este în curs de schimbare, iar cercetătorii au început să redirecționeze conversația despre teologia pastorală la un nivel mai teologic. *Lucrarea Biserică, lume și Împărăție* este una din vocile acestea. Noua discuție pare să se îndrepte spre un context mai teocentric și hristocentric, care nu este doar mai apropiat de Scriptură, ci și se exprimă prin intermediul vieții sacramentale a Bisericii. În această carte – la fel ca în lucrarea lui Schmemmann – evidențiem faptul că teologia pastorală, în însăși temelia ei, ne ajută să descoperim că fiecare membru al Trupului este important și special și că suntem toți chemați să ne folosim talentele primite de la Dumnezeu pentru ridicarea Bisericii Sale. De vreme ce acest model de teologie pastorală este puternic înrădăcinat în Taine, mai ales în Euharistie, va fi acceptat mai ușor de credincioșii ortodocși și romano-catolici.

Atât teologii din Răsărit, cât și cei din Apus au remarcat limitarea teologică a teologiei pastorale despre care au vorbit Kapsanis și alții. Andrew Purves, Thomas Oden, Carl Volz, Aidan Kavanagh, Henri Nouwen, Alexander Schmemmann și Eugene Peterson au făcut apel la o schimbare de direcție în dezbaterile privitoare la teologia pastorală, de la un model clinic la un model care are un mai puternic fundament teologic⁸. Deși acești autori abordează

⁸ THOMAS C. ODEN, *Pastoral Theology: Essentials of Ministry*, New York, Harper and Row, 1983; EUGENE H. PETERSON, *Under the Unpredictable Plant: An Exploration in Vocational*

teologia pastorală pornind de la tradiții diferite și de la discipline teologice diferite, ei afirmă că accentul predominant asupra a ceea ce este cunoscut astăzi sub numele asistență pastorală a deplasat baza teologică a slujirii pastorale⁹. Unii cercetători au observat că, în cadrul acestui model contemporan de teologie pastorală, există o reflecție redusă asupra importanței mântuirii, a harului și a sfințirii, a răscumpărării și a iertării păcatelor, precum și a căutării unirii și comuniunii cu Hristos¹⁰. Potrivit recentei lucrări a lui Andrew Purves, teologia pastorală și-a pierdut ancorajele biblice și teologice:

„Lucrarea pastorală este întotdeauna preocupată de Evanghelia răscumpărării lui Dumnezeu în și prin Iisus Hristos, indiferent de problema pe care o prezintă cineva. Prin definiție, lucrarea pastorală face legătura între povestea Evangheliei – adevărurile și realitățile economiei mântuitoare a lui

Holiness, Grand Rapids, Eerdmans, 1992; CARL A. VOLZ, *Pastoral Life and Practice in the Early Church*, Minneapolis, Augsburg, 1990; ANDREW PURVES, *Pastoral Theology in the Classical Tradition*, Louisville, Westminster John Knox Press, 2001; și ANDREW PURVES, *Reconstructing Pastoral Theology: A Christological Foundation*, Louisville, Westminster John Knox Press, 2004. Vezi și PHILIP L. CULBERTSON și ARTHUR SHIPPEE, eds., *The Pastor: Readings From the Patristic Period*, Minneapolis, Fortress, 1990.

⁹ ODEN, *Pastoral Theology*, p. 4.

¹⁰ *Ibid.*, p. 3.